

da se u trenucima krize misli o društvu, nova alternativa osmisli pre svega paušalnom, strasnom demonizacijom prošlosti, umesto hladnom analizom haosa sadašnjice. Retka su bila upozorenja da socijalizam u celini nije bio totalitaran, a još ređa ona, da građanska demokratija nije konačno rešenje istorije. Otuda, umesto prirodno nešto ubrzanijeg sazrevanja misli i odmerenijeg promišljanja opredeljenja na razmeđu epoha srećemo pocepane naučne biografije, diskontinuitete i sholastičke sukobe oko doslednosti. U biću jugoslovenske humanističke inteligencije je neprevladani sloj konverzije prožete solunaštvom, tj. spremnost na radikalni zaokret praćena iskrivljenom svešću o vlastitoj zaslugi i patnji, koja stvara samorazumljivi zahtev za obeštećenjem u obliku demonizacije prošlosti. U kojoj meri masovna i radikalna promena idejnog opredeljenja bivših marksista može biti pouzdana i trajna osnova njihovog tumačenja socijalizma i samorazumevanja vlastite prošlosti? Ako je jedna strast zamenjena drugom koliko će i ova potonja biti trajna? Stara opaska da je najteže prvi put "prevjeriti", upozorava na nepredvidljivost svake naredne konverzije. Cilj ovoga uvoda je da skrene pažnju na pretnju naučnoj objektivnosti od prenatrpanog dokazivanja nove vernosti.

3. Istoriografski revizionizam u poslesocijalističkim režimima.

Da li u savremenoj istoriografiji bivših jugoslovenskih republika preteže: (a) nužno naučno sazrevanje u sagledavanju prošlosti omogućeno produbljenijim teorijskim i metodskim pristupima i novootkrivenom prekretničkom arhivskom građom; (b) prilično razumljivo pomeranje akcenta u tumačenju ključnih zbivanja u prošlosti, tj. potpunije i svestranije sagledanje njihove istorijske funkcije usled promene epohalne svesti i nestanka autoritarnih obrazaca jednopartijskog socijalističkog režima; ili (c) pragmatična prerada prošlosti podsticana širim ili užim, ideološkim, stranačkim ili ličnim interesima ili motivima? Koja je od navedenih komponenti revizionizma prisutna kod vodećih istoričara i da li se one mogu preciznije razdvojiti? Kod odgovora na ova pitanja u ovom odeljku treba se osvrnuti na: (a) opšte crte istoriografskog revizionizma u Evropi i bivšim socijalističkim režimima krajem 20. veka kao važne strane prerade bliže prošlosti; (b) uže regionalne crte, tj. glavne nacionalističke motive revizionizma u savremenoj istoriografiji bivših jugoslovenskih republika; i (c) konkretne revizionističke sadržaje u radovima istoričara Jugoslavije: D. Bilandžića i B. Petranovića.

3. 1. Oblici revizionizma.

Istoriografska znanja pomažu da se rekonstruišu zbivanja, objasni njihov nastanak i protumači njihova veza i funkcija u užem ili širem vremenskom sklopu. Unutar ovih znanja treba praviti razliku između: (1) izabranih činjenica; (2) načina povezivanja i objašnjenja zbivanja; i (3) tumačenja uže ili šire celine događajnog sklopa. Svaka istoriografska analiza polazi od različito osmišljenog poimanja društvenog determinizma, koje se uočava tek kod tumačenja, tj. pokušaja davanja smisla, nizu povezanih događaja. Svaki pomenuti stupanj istoriografskog rada subjektivniji je od prethodnog. Istorijska metodologija je induktivna: prikupljanje činjenica, pokušaj određivanja njihove prirode i veza i na kraju pokušaj uklapanja u razumljivi i smisaoni mozaik. Sve faze rada istoričara podložne su promeni: izbor arhivske građe može biti pristrasan, tumačenje njihove veze još više, a karakter sinteze ponajviše je zavisao od početne pretpostavke istraživača. U najširem smislu pojma revizija istorijske slike je razumljivo nastojanje za preispitivanjem tumačenja prošlosti, skidanje sa